

İtalya'nın Salerno Kentinden Cerrahi Müzesi ve Polonya'nın Watbrzych Kentinden Kale Müzesi (Ksiaz Kalesi) ve Kısa Yorumlar

A Surgical Museum from Salerno City in Italy and Ksiaz Castle Museum from Watbrzych in Poland and Short Comments: Letter to the Editor

Ayşegül DEMİRHAN ERDEMİR^a

^aTıp Tarihi ve Etik AD,
Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Bursa

Geliş Tarihi/Received: 07.09.2017
Kabul Tarihi/Accepted: 18.09.2017

Yazışma Adresi/Correspondence:
Ayşegül DEMİRHAN ERDEMİR
Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Tıp Tarihi ve Etik AD, Bursa,
TÜRKİYE/TURKEY
ayseguldemirhanerdemir@gmail.com

ÖZET Bu çalışmada İtalya ve Polonya'dan bazı sağlık müzeleri hakkında orijinal bilgiler verilir. Bu müzeler, tıp tarihi açısından önemli olup karakteristik materyelleri içerirler.

Anahtar Kelimeler: Tıp tarihi; müzecilik; cerrahi materyaller

ABSTRACT In this paper, original informations are given about health museums from Italy and Poland. These museums are important and they contain characteristic materials.

Keywords: History of medicine; museology; surgical materials

SALERNO KENTİNDEN BİR CERRAHİ MÜZESİ (MUSEO ROBERTO PAPI) VE KISA BİLGİLER

Salerno ili güney İtalya'da Campania bölgesinin ili olup merkezi Salerno şehridir. İlin alanı 4.918 km² olup bu ile bağlı olan 158 komün bulunur (Şekil 1).

Güney İtalya'da Campania Bölgesinde bulunan Salerno ilinin güneybatısında Tiren Denizi, kuzeybatısında Napoli ili; kuzeyinde Avellino ili ve doğusunda Basilicata Bölgesi'ne bağlı Potenza ili bulunur.

Salerno ili nüfusu (1.3.2010 tahmini itibarıyla) 1.107.504 kişi olup nüfus yoğunluğu 225,19 kişi/km² olur. Bir Roma kolonisi olarak M.Ö 197'de kuruldu. M.S 646'da Benevento Düklüğü'nün bir parçası, 839'da da bağımsız bir Lombard prensliğinin başkenti oldu. **Roberto Guiscardo'nun** fethiyle Normanların yönetimine girdikten sonra 1194'te Hohenstaufen kuvvetlerince yağmalandı. Fransızlara karşı girişilen Sicilya Vesperum Ayaklanması'nın (1282) kahramanı **Salerno'lu Giovanni da Procida**, limanını genişleterek yeniden canlanmasını sağladı. 1419'da Colonna ailesinin eline geçti; bir süre Orsini ve Sanseverino ailelerinin elinde kaldıktan sonra Napoli Krallığı'na bağlandı.



ŞEKİL 1: Salerno kentinin haritadaki yeri.

Lombard döneminden kalma yapılar arasında bir şatonun yıkıntıları, bir kale kapısı ve bir sarayın kalıntıları sayılabilir. Kentin başlıca anıtı 1076-85 arasında **Roberto Guiscardo** tarafından yeniden inşa edilen San Matteo Katedrali'dir (845). Efsaneye göre cesedi 10. yüzyılda Salerno'ya getirilen Aziz Matta'nın mezarı, katedralin altındadır.

Yapımına 1080'e doğru başlanan, ama XVII. yüzyılın başında yeniden elden geçirilen dev tapınağın önünde, XII. yüzyıl'da yapılmış geniş bir atrium bulunur. İki vaiz kürsüsü ve çok renkli oymalı, kakmalı tunçtan büyük şamdan; 1099'da yapılmış tunç kapılar bulunur (Resim 1).

Salerno'nun tarihsel önemi, Avrupa'nın ilk tıp okulunun merkezi olmasından gelir. Ün kazandığı 11. ve 12. yüzyıllarda Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'dan öğrencilerin akın ettiği okul, günümüzde de öğretimini sürdürmektedir (Resim 2).

Salerno kıyıları II. Dünya Savaşı sırasında müttefik çıkarma kuvvetleri ile Almanlar arasında zorlu bir çarpışmaya (8-18 Eylül 1943) sahne olduğundan, eski piskoposluk kentinin bazı kesimleri büyük zarar görmüştür. Müttefikler'in Güney İtalya'ya yaptıkları üç çıkarmanın en önemlisi 9 Eylül 1943'te Salerno koyunda gerçekleşti. **General Mark Wayne Clark'ın** komutasındaki V. Amerikan ordusu (bu arada bir de İngiliz kolordusu) Montecorvino, ardından da Napoli Havaalanı ele geçirildikten sonra Calabria'dan ilerleyen Bernard Montgomery'nin birlikleriyle birleşti. Yine savaş sırasında geçici bir süre için İtalya'nın başkenti oldu.

Museo Roberto Papi veya **Roberto Papi Müzesi**, İtalya'nın Salerno kentinde bulunur. Müzeye adını veren **Roberto'nun** babası ve kardeşi olan

Mario ve Fernando Papi'ye ithaf edilmiş olan bu müzede tarihi cerrahi tıbbi aletler vardır. Roma'da doğan **Roberto Papi**, yaşamını 18. ve 20.yüzyıllardan kalan değerli objeleri biriktirmeye kendini adadı. **Via Trotula de Ruggiero'da** bulunan müze iki kat üzerine dizili büyük odaları olan tarihi Palazzo Galdieri adlı binada bulunur.

Çeşitli salonlarda bulunan objeler, anatomi, anestezi, genel cerrahi, askeri cerrahlik, sinir cerrahisi, oftalmoloji, diş hekimliği, obstetrik ve jinekoloji, otolarinjoloji, pnömoloji, rehabilitasyon travmatoloji ve üroloji branşlarına aittir. 14 salonda bulunurlar.

Bu arada müzede bir 16. yüzyıl eczanesi, 1. Dünya savaşına ait bir kamp ve bununla ilgili sağlık bakımı objeleri, hemşire giysileri, hasta yatakları, diş çeken berber dükkanı, bitki dükkanı v.b. vardır (Resim 3-13).¹



RESİM 1: Eski Salerno kentinden tarihi bir görünüm.



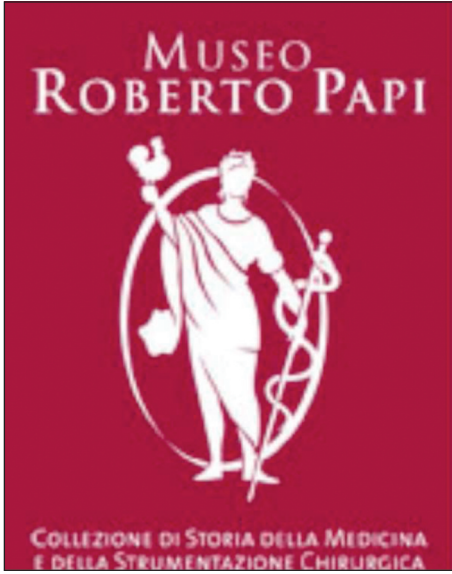
RESİM 2: Salerno'da 2015 Ekim'inde Yapılan Tıp Tarihi Toplantısında Katılımcılar.



RESİM 3: Roberto Papi Müzesinin Girişi.



RESİM 6: Papi Müzesinde Eski Diş Hekimliği Hasta Koltuğu.



RESİM 4: Papi Müzesinin Simgesi.



RESİM 7: Papi Müzesinde Eski Eczane ve İlaç Kapları.



RESİM 5: Papi Müzesinin Dış Görünümü.



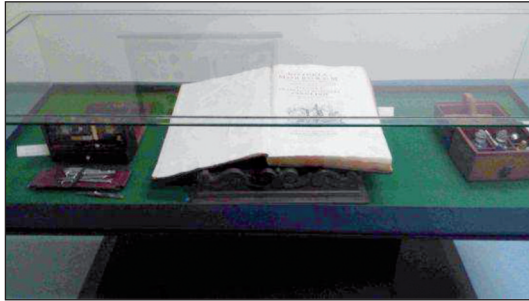
RESİM 8: Papi Müzesinde Tıpla İlgili Materyeller.



RESİM 9: Papi Müzesinde Cerrahi Aletler.



RESİM 10: Papi Müzesinde İlaç Kapları.

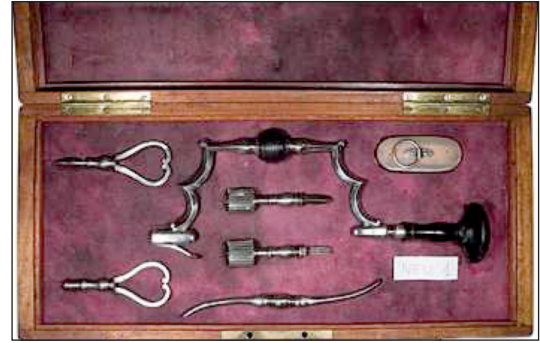


RESİM 11: Papi Müzesinde Tıbbi Bir Yazma.

lunur. 13. yüzyıl sonunda inşa oldu. Bu inşaatı Piast Prensi Bolko 1 taştan yaptı ve zamanla burası prensin rezidansı oldu. Silesia Anahtarı diye adlandırılan kale, stratejik bir öneme sahipti. Çünkü Silesia'dan Bohemia'ya kadar olan ticari yolları koruyordu.

Bu kale çok sahip değiştirdi. 1509'da kale ve çevresi Konrad von Hochberg'e verildi. 1605'de Hochberg'ler miras yolu ile üç yüzyıl bu kaleye sahip oldular. Hochberg'ler Prusya'nın en zengin ve en güçlü ailelerinden biriydi. 19. yüzyılda bunlara soylu unvanı verildi. VI. John Henry'nin, Anhalt Pless'li Anne ile evlenmesiyle, aile, yukarı Silesia'da, zengin Pszczyna Dukalığı elde etti. O devirden beri Ksiaz'ın sahipleri Hochberh von Pless olarak unvanlandılar.

Savaş öncesi Ksiaz iki büyük yapılanma geçirdi. Birincisi, barok tarzda olup 18. yüzyılda Maximilian Ernst Conrad döneminde yapıldı. Bu onarım, ana girişli anıtsal doğu cephesi, büyük Ma-



RESİM 12: Papi Müzesinde 19.yüzyıla ait cerrahi aletler.

KSIAZ CASTLE (KALE) MÜZESİ

Ksiaz Castle Polonya'da Malbork ve Wawel Kalelerinden sonra en güzel kalelerden biri olup üçüncü büyük kaledir. Orijinal koruyucu Kale Aşağı Silesia bölgesindedir. Yapı 1395'te, ormanlık kayalık bir bölgede deniz düzeyinden yukarıda yapıldı. Bu kale, büyüklüğü, mimarisi ve tarihi bakımından önemlidir. Kale, 150.000 m³'lük bir kapasiteye sahiptir ve burada 400'den fazla oda ve 300 ayrı ev vardır. Birçok farklı mimari stillerin karışımı bu-



RESİM 13: Papi Müzesinin Arka Tarafı

ximilian odası, barok salonları ile kaleyi zenginleştirdi.

1734'de Summer Pavillon bahçe kısmında yapıldı, daha sonra (1883) Hochberg'lerin türbe şapeli yeniden inşa oldu. İç kısımlar dünyanın her yerinden gelen fresklerle süslüdür. Old Ksiaz (eski Ksiaz) 1797'de derin bir derenin karşısındaki bir tepede yapıldı. Müze ve misafir odaları Old Ksiaz'da vardı.

Orijinal Castle Ksiaz'ın ikinci tekrar inşaatı 1909-1923'de yapıldı. Sahibi John Henry XV'in gayesi şaşaalı bir baron malikanesi yapmaktı. Böylece kale kuzeye büyütüldü ve batı kanatları ve iki ek kule inşa edildi.

Politik durumlar (I. Dünya Savaşı, ekonomik kriz) ve Hochberg'lerin kişisel problemleri yeniden inşa çalışmalarını durdurdu ve ailenin mali krizine odaklandı. Hochberg'ler Ksiaz'ı bırakmak zorunda kaldılar ve mallarına el konuldu. 1941'de Nazi idaresince haczedildiler. 2. Dünya Savaşı'nda Kale, Hitler'in karargahı haline getirilmesi için yarı askeri kuruluş Todt tarafından bu duruma adapte edildi. Eşyalar alındı ve burada Gross Rosen toplama kampı esirlerine büyük tüneller (15-50 m) inşa ettirdiler.²

Silah fabrikaları veya kimya laboratuvarlarının burada inşa olduğuna inanılır. Ksiaz, Hitler'in karargahlarından biri olarak hazırlandı. Yeraltı tüneli savaşın son aylarında Naziler tarafından saklandı. 8 Mayıs 1945'te, kaledeki kütüphane ve koleksiyonların büyük kısmını alıp tahrip eden Kızıl Ordu tarafından işgal edildi. Savaşın sona ermesiyle kale daha da harap oldu. 50'lerde Ksiaz korunmaya alındı. 1956'da eyalet tarihi Anıtları Koruma Birliği ilk koruyucu çalışmaları başlattı. Varşova Sanat Okullarından gelen sanatçılar 60'lı yıllarda Barok odaların çoğunun ilk yapılmış olan dekorasyonunu restore etti.

1 Haziran 1991'den beri kale, Zamek Ksiaz Limited tarafından sahibi olan Walbrzych belediyesinin Yönetim Kurulu'nun kontrolünde idare ediliyor. Burada, Mayıs'ta Çiçek ve Sanat Festivali, Ağustosta Ortaçağ Turnuvaları, Yaz sezonu sonunda Kale Panayırı gibi, kültürel etkinlikler düzenlenir. Kongreler, Spor ve konferanslar, milli ve uluslararası sempozyumlar toplanır.

Bu arada Walbrzych Sanat Galerisi batı ve kuzey bölümlerinde bulunur. Bu enstitü yalnızca Polonya'da değil, aynı zamanda diğer ülkelerde de önemlidir. Bu kuruluş, birçok önemli yağlı boya sergiler organize eder.

Kalenin barok tarzı kısmındaki odalar gelen ziyaretçilerde büyüleyici etki yaratır. Bütün odalar kalenin doğu kanadında bulunurlar. En görkemlisi Green Room (Yeşil Oda), Maximilian's Hall, White Room, Chinese Room, Play Room ve Baroque Room'dur. Odalar, mermerden yapılmış Barok şömineler, çimento sıvalı dekorasyonlu tavanlar, antik mobilya, aynalar ve tablolarla dekore edilmişlerdir. En görkemlisi, Barok sanatın en güzide örneği olan Maximilian's Hall'dir. Konserler ve toplantılar burada yapılır. Burada 60'larda ve 70'lerde yenileme çalışmaları yapıldı. Conrad's Room, Hunter's Hall, Black Courtyard, Knight's Hall ve Oblique Room gibi kalenin farklı kısımlarında bulunan diğer salonlar da ziyaret edilir.

47 m olan kale kulesinden çevrenin muhteşem manzarası ve hatta buradan Wrocław şehri bile görülebilir. Kale parkı ve kalenin çeşitli seviyelerde olan 12 terası da önemlidir. Teraslar kaleyi, batı ve güney kısımlarından çevirirler.

Kale parkı eski ağaçlarla (meşe, karaağaç, porsuk ağacı, misket limonu, kestane gibi) doludur. Parkta, farklı kısımlarda 3 Barok kapı ve enteresan heykeller bulunur. Tepede kaleye giden yolun yanında bir küçük kilise türbesi vardır. Bunun şekli, 19. yüzyıl yapısı ile ilgili olup, 1883'de, 1734 tarihli bir çardağın şapele dönmesi ile oldu. Kalenin 70'lerde ilk onarım çalışmaları başladı. 1991'de Gmina Walbrzych oldu.

KSIAZ CASTLE'IN SON SAHİPLERİ

JOHN HENRY XI (1883-1907)

Ailenin en büyük temsilcisi olarak kabul edilir. O, yeni yollar inşa etti, kanalizasyonlar yaptı ve yeni okullar açtı.

JOHN HENRY XV (1861-1938)

Ksiaz Kalesi'nin son sahibidir. Tekrar yapılanmayı sağladı.

DÜŞES MARIA TERESA OLÍVIA (DAÍSY DE DENİR) (1873-1943)

Bu ünlü İngiliz leydisi, John Henry XV'le 18 yaşında evlendi. 1. Dünya Savaşında sahra hastanelerinde hemşire idi. Eşinden ayrıldıktan ve Nazilerin Kaledeki malları haciz etmesinden sonra burada az yaşadı ve Walbrzych'deki evine geçti ve 29 Haziran 1943'de vefat etti.

Ksiaz Kalesi, birçok binalar başlıca çiftlik evleri, bahçeler ve parkdan ibarettir.

Kalenin girişinde bir araba parkı, otobüs durağı vardır. Daha sonra kütüphane ve saray arşivleri başlangıçtaki bir binada bulunur. Bu bina barok mimarisi ile dekoredir. Her iki yanında kuleler vardır. 18. yüzyıl taş ve biriketleriyle yapılmış iki çiftlik evi üçer kısımdan ibarettir. Alçak orta kısım (bir kat) ve iki daha yüksek kısım (iki kat). Bugün burada otel odaları, restoran, Polonya İlim Akademisi odaları ve Jeofizik Enstitüsü vardır.

Yukarı kaleye doğu kısımdan girilebilir. Buraya bir taş köprü ile ulaşılır. Köprü'nün her iki tarafı üzerinde iki taş heykel vardır. Solda Artemis ve sağda Apollo figürü görülür.

YUKARI KALE

Yukarı Kale kompleksi, 13. yüzyıldan başlayan ve 20. yüzyılda sonlanan birçok zamanlara modellik eden birkaç yapıdan ibarettir. Bu yapılarda birçok odalar, kuleler bulunur. Ana kale kompleksinde farklı katlarda değişik odalar ve mimari tarzları vardır. Bir kişi şunları fark edebilir: 1) 18. yüzyıla ait olan doğu üç kanatlı Barok saray, üç kenardan ana kuleyi çevreler. 2) Ortaçağa ait güney kanat, 13-15. yüzyıllara ait taş kuleli olup Romanesk tarzdadır. 3) Long House denen merkezi kanat ki ortaçağın Rönesans Kalesine ait elementlerle yapıldır. 4) 20. yüzyılda (1908-1923) son olarak yapılandırılan kuzey kanat.

2. Dünya Savaşından önce Ksiaz kalesi ihtişamlı ve güzel şekilli yapısı ile muhteşemdir. Silesia mücevheri adı yalnızca tesadüfi değildi: Tarihi ve sanatsal değerdeki çeşitli objeleri gizleyen salonlar ve katlar Silesia bölgesinin tarihine şahitlik etti: Antik mobilyalar, çeşitli resim koleksiyonları, heykeller, gergef işleri. Bugün kalenin durumu eski hali gibi değildir. Ancak insanlar yine de bu kaleye hayranlık duyuyorlar.³

KONRAD SALONU (SALA CONRADA)

Ksiaz kalesinin balo salonudur. Koridorlardaki Barok Mermer Şöminesi hayranlık vericidir. Mermer taş çalışması şaşalıdır. Küçük balkonlar, ana duvarda asılı olan gergef işleri ve Rönesans stili mobilya 2. Dünya Savaşında yeniden modelleme sürecinde çıkarıldı. Duvarlardaki nişler von Hocbergs ailesi üyelerinin portreleri ile dekore edildiler.

BLACK COURTYARD (AVLU)

Kale kulesi avludan görülür. Şaşalı bir Neo-Rönesans kırmızı kumtaşına (Sandstone) sahiptir ve 1908-23 yıllarına aittir. Hanedan duvarı denen duvar üzerinde kalenin ilk sahiplerine ait bazı süsler vardır ki bunlar Rönesans dönemi gotik mimari süsleridirler. Bunlar gülünç maskeler, rozetler, yaratıklardır.

HUNTERS' HALL (SALON)

Bu salon, Hochberg'ler tarafından yapıldı. Boyalı dekorasyonu, yapraklar, çiçekler, acanthus yaprakları ve meyvelerini gösterir. 16. ve 17. yüzyıllara ait olan Rönesans dönemi kumtaşı şöminesi salona güzellik verir. Bu salondan gelen merdivenler, şömineli salona (yemek odası) ve yanındaki kalenin en büyük balo salonuna götürür.

THE ARMOURY-KNIGHT'S HALL (SALON)

Knight's Hall (Salonu) olarak bilinir. Duvarları sergi tablolarıyla dolu olur. İç kısım, kale sahiplerine ait olup ailenin kollarında keçilerin olduğu freskler taşır.

CROOKED HALL (SALON)

Kalenin 15. yüzyıla ait kısmında bulunur. Üç küçük odası vardır. Geç gotik stili bulunur. Bu salon, 2. Dünya savaşında Todt Organizasyonun tarafından tahrip oldu. Avlanma ile ilgili resimler tavana 70 li yıllarda Prof. Zablocki tarafından yapıldı. Salonda tahrip edilmeden önce kuzey duvarında kum taşından Rönesans dönemine ait şömine vardı. Bu salonda geçici sergiler vardır.

Crooked Hall'den kalenin batı ve kuzey kanatlarına giden koridor, Neo-Gothic'den Neo-Rönesans'a kadar her çeşit neo-stilleri taşır.

Kalenin batı kısmı Imperial Rooms (İmparatorluk Odaları) dır. Tavanı çok zengin süslemelere sahiptir. Bu odalarda geçici sergiler olur. Örneğin Polonya'daki Walbrzych Sanat Galerisine ait sergiler gibi. Galeri 1966'da bu kentte kuruldu. 1976'dan beri bağımsız oldu ve 1997'de Ksiaz Kalesindedir. Çağdaş sanatsal cam sanatı (700 objeyi taşır) heykeller, cam eşyalar v.b. ihtiva eder.

Kalenin Kuzey kanadındaki koridor boyunca kalenin Barok stili görülür.

GREEN SALON

Burada salonun zengin sıva dekorasyonu göze çarpar. Rococo motiflere çiçek kısımları, pelikanlar, müzik aletleri v.b. dahildir. Bu salonda Biedermeier stil mobilya 19. yüzyıl sonuna aittir.

MAXIMILIAN'S HALL (SALONU)

Bu salonun adı Conrad Ernest Maximian Hochberg'den sonra konuldu. Bu kişi kalenin barok kanadını yaptı. Önemli konukların kabul edildiği bu salon, Avusturya Barok stilinde dekore oldu.

WHITE SALON

Duvarlarında kırmızı perdelik kumaşları nedeniyle kırmızı salon olarak bilinir. Rococo stilinde zengin sıvalı tavan dekorasyonu vardır. Salonda mermer barok şömüne bulunur.

CHINESE SALON

Salonda, 18. yüzyılda kırmızı mermerden yapılmış Barok stili şömüne bulunur. 18. yüzyıla aittir.

GAMES SALON

Müzik veya goblen odası olarak adlandırılır. Burada mitolojik hikayelerle ilgili dekorasyonlar vardır. Mesela Helen ve Paris'le ilgili dekorasyonlar görülür.

BAROQUE SALON

18. yüzyıla ait renkli odundan tavanı olan İtalyan Odası olarak bilinir. Salon duvarındaki boya, 18. yüzyıla aittir. 19. yüzyılın 80'lerine aittir. Neo-Rönesans'a ait iskemleler vardır.

KALE KULESİ

Kale kulesi çok ilginçtir. Kuleye girişi, kalenin dördüncü katı üzerindedir. Kule, 47 m. yükseklikte olup Pelcznica Nehrinden 112 m. yüksekliktedir.

Önceleri, Romanesque yapı, Piast döneminden kalmaydı. Octagonal kısım Rönesans dönemidir. 18. yüzyılda kule yükseltildi ve Barok stilinde tekrar yenilendi. 20. yüzyıl başında ise bugünkü görünümünü ve yüksekliğini elde etti. Neo-Renaissance şekline geçti. Kaleden, teraslar, iyi bir havada dağ zirvesi, tepeler v.b. görülebilir.⁴

KALENİN TERASLARI

- Entrance Terrace-Giriş Terası
- Powder Terrace
- Goddess Flora's Terrace
- Nut Terrace
- Middle Terrace
- Water Terrace
- Horseshoe Terrace
- Rose Terrace
- Western Terrace
- Chestnut Terrace
- Northern Terrace
- Arcade Terrace

KSIAZ KALESİ TÜNELİ-UNDERGROUND

Jeofizik Gözlemevi ve Uzay Araştırma Merkezi olarak kullanılır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması veya finansal destek bildirmemiştir.

KAYNAKLAR

1. Power J, Marrow A. Art for Travellers Italy: The Essential Guide to Viewing Italian Renaissance and Baroque Art; 2003. p.45-56.
2. Bedkowska A. Ksiaz Castle and Surroundings. Poland; 2004. p.10-30.
3. Zivier E. Fürstenstein 1509-1909. Kattowitz. 1909. p.45.
4. Bedkowska A. Guide to the Region of Watbrzych. Poland; 2007. p.11-22.